

Komora.cz

SPOLEČNÍK VE SVĚTĚ PODNIKÁNÍ A PRŮMYSLU

www.komora.cz | Měsíčník Hospodářské komory České republiky | červenec – srpen 2013 | ročník 14

Růžena Petříková

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava

Hledáme cesty, jak propojit svět školství a podnikání

20 LET MĚNÍME VIZE
VE SKUTEČNOST

Masakr firem se zatím nekoná

Dne 1. ledna 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „zákon“). Ten u nás nikomu výrazně nechyběl a důvody jeho přijetí tak byly v podstatě pouze vnější.

Česká republika byla pro absenci takové normy dlouhodobě kritizována, protože jí bránila v plnění mezinárodních závazků (například průtahy ratifikace Úmluvy OSN proti korupci z roku 2003 nás přivedly až mezi Bhútán a Sýrii). Celkový počet neplněných závazků ale činil několik desítek. Tento neúnosný stav byl již tedy, alespoň formálně, odstraněn.

Věcný důvod přijetí zákona spočívá v potřebě přímého postihu právnických osob. Anonymizace rozhodovacích a řídicích procesů někdy ztěžuje vyvozování individuální odpovědnosti a postih jednotlivců nezabrání vždy tomu, aby právnická osoba v kriminálním jednání nepokračovala. Zákon v tomto směru také usnadňuje mezinárodní spolupráci policejních a justičních orgánů. Vedlejším cílem zákona je kultivace podnikatelského prostředí. Hrozba postihu má vytvořit tlak na prevenci vnitřních i vnějších rizik a vést ke zvýšení zodpovědnosti chování zejména obchodních společností (dále jen „firem“).

Původní prognózy se pohybovaly od předpokladu „masakru firem“ až po stav jakési polomrtvé normy, aktuální stav zatím potvrzuje to druhé. Zákon vstoupil v účinnost během několika dnů od vyhlášení a zaskočil patrně i orgány činné v trestním řízení. Je mimořádně specifický – například jeho obsah je třeba interpretovat a aplikovat jak samostatně, tak i ve vztahu k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu. Obsahuje nejasnosti i nepřesnosti a jeho hlavním problémem jsou zřejmě procesní pravidla. Neexistují k němu žádné relevantní zásady interpretace (vydané například ve Velké Británii v souvislosti s přijetím tzv. „Bribery Act“).

O tom, jak je zákon aplikován v praxi, zatím příliš nevíme (v roce 2012 údajně necelých dvacet případů obvinění a není známo žádné odsouzení), ale určitě to není proto, že by k tomu snad chyběly příležitosti. Nejedná se pouze o stíhání manažerů firem, ale také zastupitelů a úředníků územních samosprávných celků. Jestliže například takový postih souvisí s problematikou veřejných zakázek, je možné stíhat také tyto celky, protože trestná činnost zde nesouvisí s jejich výkonem veřejné moci. Ve vztahu k zákonu tak pomalu vzniká pocit jakéhosi začarovaného kruhu. Praxe postrádá výkladová stanoviska, takže asi proto se raději nikdo

JUDr. JAN VIDRNA

Je absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Má bohatou praxi v oboru trestního práva, kde zpracovával nejzávažnější případy a kde je evidován i zastupitelskými úřady cizích států. Obhajoval již první stíhanou právnickou osobu, na nové téma trestní odpovědnosti právnických osob přednáší, školí a často publikuje své názory na dosud neřešené otázky.

www.akdpp.cz

příliš nepouští do případů „nehmotných pachatelů“, které čeká nejistý průběh a o to nejistější konec. Jestliže ale tyto případy chybí, judikatura nemůže plnit svoje úkoly, protože nemá co závazně vykládat ani co sjednocovat. Otázky tak prozatím pouze přibývají: Jak se budou řešit střety zájmů procesních subjektů? Může propadnutí majetku postihnout bankovní zástavu? Může majitel firmy odmítnout výpověď, jestliže by firmě způsobil nebezpečí trestního stíhání? Je firma povinna vydat dokumenty, které jí mohou trestněprávně poškodit? Nahradí stát firmě škodu v případě jejího zproštění viny? Zabrání trestnímu stíhání firmy prodej podniku? Může firmu dostihnout trestná činnost bývalého zaměstnance? Názory na obsah odpovědí už existují, ale jejich správnost prozatím nemohla být ověřena praxí.

Zatím se nikomu nic nestalo, a tak se nelze divit tomu, že právnické osoby už ztratily svoji původní ostražitost a že je zákon postupně přestal zajímat. Výjimku tvoří například peněžní ústavy, kterým pravidla obezřetného podnikání předepisuje legislativa.

Současný stav ale neznamená, že by právnické osoby měly ve stavu jakési apatie setrvat. Důvody jsou minimálně dva. Především není vyloučeno, že časem přece jenom dojde ke zvýšení aktivity orgánů činných v trestním řízení, které se začnou

ve zvýšené míře zabývat i oblastí, která je pro ně zatím poněkud tajemná.

Zvláště všem firmám proto neuškodí, jestliže budou zejména:

- systematicky sledovat a vyhodnocovat vnitřní a vnější rizika;
- dbát na úplnost, aktuálnost a transparentnost vnitřních předpisů;
- věnovat zvýšenou pozornost kvalitám svého managementu;
- důsledně a trvale kontrolovat činnost všech svých zaměstnanců;
- dbát na odbornost a profesionalitu provádění všech činností;
- řádně a včas dokumentovat všechny rozhodovací a řídicí procesy;
- podporovat etiku jednání a vědomí vzájemné solidarity.

Důvod je jednoduchý – jestliže dříve firmu zajímalo, co jí zaměstnanec ukradl, teď by ji mělo zajímat také to, jestli ji kvůli němu náhodou nevymažou z obchodního rejstříku. I to je totiž jedna z možností.

Kromě toho ale mohou hrozit firmám značná rizika už za současného stavu. Tato rizika mohou vyplývat z poškození pověsti pouhým předpokladem možnosti, že firma bude stíhána a odsouzena. Jestliže například dojde ke stíhání vedoucích manažerů pro „přičitatelnou“ trestnou činnost spáchanou v rámci firmy (což je v podstatě všechno...), zákon umožňuje vyvodit, a to poměrně velmi přímočaře, jakousi objektivní trestní odpovědnost i této firmy. Její obhajoba pak může být velmi složitá. Takový stav ovšem určitě nezbudí nadšení zvláště u peněžního ústavu, poskytujícího bankovní záruky, o obchodních partnerech nemluvě. Bohužel se u nás již stal případ, kdy dosud úspěšná stavební firma s miliardovým obratem a stovkami zaměstnanců přesně v této situaci zmizela z trhu. Prozatím lze naši úvahu uzavřít konstatováním, že situace ve vztahu k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je u nás stále poněkud nejasná. Zákon by však přesto neměl být ze strany potenciálně dotčených právnických osob ignorován, protože podle zahraničních zkušeností je rozšíření jeho aplikace pouze otázkou času. ■

JUDr. JAN VIDRNA
Advokátní kancelář Dáňa, Pergl & Partneři